

qui potest dari curator patri mente capto vel furioso, se. undum Guill. de Cum. in l. cum eo, D. de pact. et Salic. in dict. authent. minoris. col. 1. ubi vide, quod si filii essent plures; in fratre tamen debitor non limitaretur, sed procedit sicut in extraneo, quia honor et privilegium, quod lex concedit parentibus, non debetur fratribus, textus notabilis in l. 3 §. 1. D. de legat. præst. tenet Guilliel. ubi supra, Angel. et Salic. in dict. authent. minoris. Quid autem si filius tutoris esset debitor vel creditor minoris, an repellatur pater à tutela? Bartolus tangit, et non decidit in dict. authent. minoris. Angel. ibi decidit, quod si filius est emancipatus vel in potestate, et ad eum non spectat usufructus, quod poterit esse tutor; secus autem si usus fructus spectaret ad patrem: filius tamen bene potest esse tutor, licet pater sit debitor vel creditor secundum eum; et quod hic dicit in debitoribus, idem dicit, si essent creditores, ut in dict. authent. et quia est eadem ratio, ex eo quod isti administratores habent penes se instrumenta, et de facili possent machinari aliquid in fraudem minoris, secundum Alberic. et Salic. ibi: et habetur ista ratio in textu et glossa in corpore, unde illa authentica sumitur: cetera huic materie congruentia vide per Gloss. et Doctor. in dict. authent. minoris, et per Bart. in l. 2 §. quæritur, D. de curator. bon. dand. et Bald. in l. 2. col. 1. C. quando fiscus, vel privat. et Bald. in l. qui habet, §. si pupillus, D. de tutel. et in l. si quis sub conditione, fin. col. D. de testam. tutel. et quod dicit Nicol. de Neapol. in l. si pupillus, D. de tutel. et ration. distrah. et per Joann. Andr. in addition. ad Specul. tit. de tutor. §. generaliter, in addit. magna. Et de illo qui est implicatus cum fisco, an possit esse tutor, vel curator, vide l. penult. et ibi Bart. D. de confirm. tutor. et per Gloss. in l. penult. C. ne tutor, vel curat. vecligal. conduc. Et de debitor civitatis, an possit habere honores, antequam solvat civitati? Vide l. 1. et ibi Joan. de Plat. C. de debitor civitat. lib. 11.

(6) *En sus testamentos.* Approbat opinionem Marti. de qua per Gloss. in dict. authent. minoris, super parte à curatione, quam opinionem retulit Spec. tit. de tutore, §. generaliter, col. 4 ad fin. ubi Joan. Andr. in additionib. refert hoc tenuisse Odofred. et dominum suum, et Guilliel. de Suza, et Azon. in summa, C. qui dar. tutor. poss. vers. item creditor; idem tamen Azon. tenuit contrarium in summa super authent. ut hi qui oblig. se prohib. haber. res minor. Contrariam tamen opinionem tenet Accursius in dict. authent. minoris, et in corpore unde sumitur, et in §. fin. Institut. auctor. tutor. et idem tenet Jacob. de Vellaviso: et secundum istam opinionem consuluit Dinus, dicens de hoc esse casum in corpore. Guilliel. de Cum. in dict. l. cum eo, D. de pact. distinguit, an testator sciebat illum esse debitorem vel creditorem, et possit, secus verò si ignorabat; et idem tenet Oldrad. et etiam Bart. in dict. authent. minoris, et huic opinioni adherent Bald. Angel. et Salic. qui dicit in dict. authent. minoris, col. 5. vers. sed attende, qualibet constabit de tali scientia vel ignorantia; vult enim, quod hoc colligatur ex verbis testamenti: tu tene menti istam legem Partitarum, approbantem dictam opinionem Mart. Bene tamen placet, quod limitetur, dummodo pater notitiam debiti vel crediti habuerit, quia hoc est de mente hujus legis, et ex ratione eorum, qui istam opinionem tenuerunt: neque exigent, quod ex verbis testamentis de hoc constaret; satis est, quod aliàs constet testatorem scivisse: est enim magna restrictio, quam in hoc dat Salic. et non bene jure fundatur. Et limita etiam dispositionem hujus legis, quando talis tutor vel curator datus esset in testamento per patrem legitimum et naturalem, secus si per naturalem tantum, vel per matrem, vel extraneum, aut patronum, quia tunc eget confirmatione, et non est propriè tutela testamentaria: neque planè creditur testatori, sed aliqualis causæ cognitio requiritur, ut habetur in l. in confirmando, D. de confirm. tutor. et in l. mater, C. de testam. tutel. ita singulariter limitat Angel. in dict. authent. minoris, quod est bene menti tenendum.

(7) *Obligado al Rey.* Concordat cum l. penult. et ibi Gloss. D. de confirm. tutor. et l. fin. C. qui pet. tutor. ubi Gloss. hoc intelligit de colono private rei Principis, nam conductor prædii fiscalis non removeretur à tutela, per l. coloni, C. de exusat. tutor. Sed advertet, quia ista l. Partitarum communiter accipiunt et promiscuè res privatas et fiscales, cum de eis loquuntur; et eadem ratio militat in utrisque, saltim in casu isto propter damnum pupilli, si res tutoris obnoxia essent Regi vel fisco Regis, ut tradit Glossa in dict. l. penult. unde indistinctè intelligerem istam legem: et ad dictam l. coloni, potest responderi, quod procedat, quando conductor prædii fiscalis,

vel patrimonialis, nihil ex hoc deberet fisco vel Regi, et non aliàs; quod etiam hic videtur probari, cum inferius dicitur: de que ouiesse a dar cuenta. Quid autem de conducente vectigalia post assumptam tutelam? Vide in l. 1. C. ne tut. vel. curat. vectigal. conducat.

(8) *En servicio de Cavalleria.* Concordat cum l. militia armata, C. qui dar. tut. poss.

(9) *Mudo, o sordo.* Adde l. 4. supra, eod. et l. 1. §. 1. 2. et 3. D. de tutel. et l. penult. et fin. D. de legit. tutor. ubi de sordo minus audiente.

(10) *Ocasionada.* Adde l. luminibus captum, C. qui dar. tut. poss. et l. 1. et 2. C. qui morb. se excus. lib. 10. et in §. item propter adversam valetudinem, Institut. de excusat. tutor.

(11) *De guisa que non pudiesse.* Nota hoc verbum, et intellige de morbo perpetuo, nam in temporalis, interim daretur curator, secundum Gloss. in dict. §. item propter adversam valetudinem.

LEY XV.—En que manera deuen los guardadores aliñar, e guardar, los bienes de los huerfanos.

Aliñar, e endereçar los bienes de los huerfanos que ouieren en guarda deuen los guardadores en esta manera. Ca luego ante que otra cosa fagan (1), deuen fazer escrito de todos los bienes (2), de los moços, con otorgamiento del Juez del logar (3); e sea fecho por mano de alguno de los Escriuanos publicos. E a este escrito atal llaman en latin, Inventarium. E en tal escritura como esta deuen ser trasladados (4) todos los priuilejos, e las cartas de las heredades (5) de los moços. E si el guardador non fiziere tal escrito como este, puede le toller (6) el Juez del logar la guarda de los huerfanos, e de sus bienes, como a ome sospechoso. Pero si el guardador mostrasse razon derecha (7) por que non pudo fazer el inuentario, non le deuen desapoderar de los huerfanos, nin de sus bienes. Mas deuenle mandar, que faga luego el inuentario sin alongamiento ninguno. E despues que este ouiere fecho, deuen los Guardadores endereçar las cosas (8) del huerfano, que non cayan, e fazer labrar las heredades, e criar los ganados, que fallaren en los bienes del finado. E esto deuen fazer a buena fe (9), e lealmente.

LEY XX.—Tutor ante omnia officium inventarium de rebus pupilli, in quo contineantur ejus privilegia et instrumenta debitorum, manu notariarum iudicis auctoritate, aliàs à tutela ut suspectus removebitur, nisi justam causam ostendat impediendi; item debet fulcire domus, colere prædia, et pascere pecora. Hoc dicit.

(1) *Luego ante que otra cosa fagan.* Sed an poterit tutori seu curatori decerni administratio per iudicem, antequam inventarium faciat. Bart. dicit, quod non, in l. legitimos, in fin. principii, D. de legit. tutor. ubi dicit, quod licet Glossa ibi ponat decretum pro primo, tamen est ultimum; debet enim tutor prius facere inventarium, quàm ei tutelæ administratio concedatur, allegat l. fin. in fin. C. arbit. tutel. vel saltim dicit, quod debet fieri in ipso actu, quo decretum interponitur, ut in authent. ut hi qui obligat se prohib. haber. res minor. cap. fin. l. tutores, C. de administrat. tutor. dicit, quod tutores, mox cum fuerint ordinati, faciant inventarium, et ibi Salic. exponit, quod intelligatur illud verbum ordinati, id est, decreti: hoc etiam videmus fieri in practica, nam decernitur tutela, vel cura verbaliter per iudicem, et postea fit inventarium: et l. fin. C. de arbit. tutel. non obstat, quia non prohibet administrationem per iudicem verbaliter decerni, sed ipsa realis administratio prohibetur ante confectionem inventarii.

(2) *Escrito de todos los bienes.* Concordat cum dict. l. tutores, C. de administrat. tutor. et cum l. fin. C. arbit. tutel. et l. tutor qui repertorium, D. de administrat. tutor. et l. §. solent, D. de offic. præfect. urb. et debet fieri, quamprimum tutor possit, ut supra dixi, et habetur in dict. l. tutores, ubi Gloss. et Doctor. Et nota, quod si tutor non faciat inventarium pertinaciter, est ponendus in vinculis, l.

LEY XVI.—Como los guardadores deuen fazer aprender a los huerfanos, leer, e escreuir.

Trabajarse deue el guardador, de fazer al moço que touiere en guarda, que aprenda buenas maneras (1); e de si, deuele fazer aprender leer, e escriuir (2), e despues desto, debele poner, que aprenda, e vse aquel menester (3), que mas le conuiere, segun su natura, e la riqueza, e el poder, que ouiere. E deue guardarlo, e pensar del, dandole de comer, e de vestir, e de las otras cosas que menester le fueren, segun entendiere que lo deue fazer; catando (4) todavia que lo faga segund los bienes que rescibio del.

LEY XVI.—Tutor faciat pupillam legere et scribere, deinde in artificio congruo imbui, alimentetque eum facultatibus consideratis. Hoc dicit. Habuit originem à l. cum plures §. cum tutor. D. de administrat. tutor.

(1) *Buenas maneras.* Concordat cum l. cum plures, §. cum tutor, D. de administrat. tutor.

(2) *Leer e escreuir.* Adde l. qui filium, D. ubi pupill. educat. debeat, et eod. tit. l. jus alimentorum, §. idem ad instructionem, et vide in dict. l. qui filium, Glossam, quod mulieres olim addiscebant grammaticam: et vide quæ dicit ibi Alberic. ubi dicit se audisse de filia Accursii, quod legebat jura Bononia.

(3) *Aquel menester.* Vide in dict. §. idem ad instructionem.

(4) *Catando.* Adde l. jus alimentorum, et l. officio, D. ubi pupill. educat. debeat, et l. §. tutor, D. de suspect. tutor. et C. de alien. pupill. præstand. l. 1. et 2.

LEY XVII.—Como el guardador deue demandar, e responder por el huerfano en juyzio (a).

El guardador en nome del huerfano deue demandar, e defender (1) el derecho del en todo pleyto, quel motiesse, o le fuesse mouido en juyzio. E si fueren los guardadores dos, o mas, cada vno dellos (2) puede esto fazer, maguer el otro non estouiesse delante, seyendo el moço menor de siete años, o si fuesse mayor, e non estouiesse presente en el lugar; mas si fuesse mayor de siete años (3) estonce puede el moço mouer el pleyto con otorgamiento de su guardador, o el guardador en nome del huerfano, seyendo amos delante: e si sentencia fuesse dada sobre tales pleytos contra el guardador, non deuen fazer entrega por ende en los sus bienes (4), mas en los del moço que touiesse en guarda. Otrosi dezimos, que el moço non puede fazer pleyto (b), nin postura con otro ninguno, en que obligue ninguna cosa de sus bienes, a menos de otorgamiento de su guardador (5); e si lo fiziere a daño de si, non deue valer. Pero si otro alguno fiziere pleyto (c) con el, vendiendole, o obligandole a alguna cosa, que fuesse a pro del moço (6), valdria el pleyto que desta guisa fuesse fecho. E el otorgamiento que el guardador fiziere en nome del en juyzio, o fuera del juyzio, deuelo fazer por si, e non por mandadero, nin por carta (7); ca si de otra guisa lo fiziere, non valdria.

(a) L. 2, tit. 7, lib. 3 del F. R.

(b) (c) Contrato.

LEY XVII.—Potest tutor agere et defendere nomine pupilli per se, si est pupillus minor septennio; si major, potest interesse præsente tutore et auctorizante. Item pupillo absente à loco, potest addesse tutor. Et si sunt plures tutores, quilibet potest agere, et defendere in solidum. Item sententia contra tutorem lata mandatur

2. §. tutores, et ibi Bart. D. de suspect. tutor. Et si unus ex pluribus tutoribus fecit inventarium, an teneatur illud ostendere, vel communicare alteri contutori? Vide Bart. quod non, in l. actus, D. de administrat. tutor. Querit etiam Bald. in dict. §. solent, quid si tutor non fecit inventarium tempore, quo tutelam accepit, sed postea ex intervallo, an possit ei de hoc opponi, si vult agere vel administrare? Et tenet, quod non, referens disputationem Francisc. de Scalis. vide ibi per eum, ut per Salicet. in dict. l. tutores, column. 1. vers. quæro quarto, et vide etiam quod in hoc notant Bart. et Alberic. in l. final. C. de alien. pupill. præst. et Angel. in dict. l. tutores, ubi vide, an sufficiat iudicis ostendere inventarium, licet reo, cum quo tutor litigat, non exhibeatur.

(3) *Con otorgamiento del Juez del logar.* Approbat opinionem Glossæ in dict. tutor qui repertorium, in princ. ubi Bald. col. 2. vers. quæro utrum, dicit, quod quantum ad tutorem sufficit fieri extra iudicium; sed quantum ad hoc, quod inventarium faciat fidem contra debitores, quorum nomina in inventario scribuntur, requiritur, quod fiat coram iudice, l. chirographis, D. de administrat. tutor. et ita intellige istam legem Partitarum, et adde quæ dixi in l. 99. tit. 18. 5. Partit.

(4) *Trasladados.* Adde dict. l. tutores, C. de administrat. tutor. ubi Salic. col. 2. vers. quæro 7. declarat hoc, quod ut tutor gerere seu administrare possit, non requiritur ista descriptio instrumentorum de verbo ad verbum in inventario, sed sufficit, quod summam et effectum instrumenti ponat. Sed quantum ad hoc ut si periret instrumentum, possit probari per inventarium, est necesse totum instrumentum in inventario describi, et debent citari illi, quibus præjudicari possit; et vide per Bart. in dict. l. tutor qui repertorium, column. 5. ubi dicit ita observari.

(5) *De las heredades.* Idem dicit de nominibus debitorum; instrumenta tamen, per quæ probatur pupillum debitorem esse, non sunt ponenda, licet possit tutor, si vellet, secundum Salic. post Bart. in dict. l. tutores, ubi Salic. vers. quæro 7.

(6) *Toller.* Concordat cum l. fin. ad fin. C. arbit. tutel. et dict. l. 1. §. solent, et ibi Bald. de officio præfect. urb.

(7) *Razon derecha.* Concordat cum dict. l. tutor qui repertorium, in princ. D. de administrat. tutor. et vide ibi per Bart. col. penult. vers. venio ad secundam partem.

(8) *Endereçar las cosas.* Vide l. consilio, in princ. D. de curator. furios. et l. lex qui tutores, C. de administrat. tutor. et l. à tutoribus, in princ. D. eod. et vide Joan. de Plat. in l. 2. C. de conduct. in public. horr. lib. 10. et ibi etiam per eum, quod debet tutor reparare sarta tecta, ne frumentum pupilli pluviis corrumpatur; et ibidem quod non excusatur, etsi posuerit factorem communi opinione reputatum fidelem et diligenter.

(9) *A buena fe.* Adde dict. l. à tutoribus, in princ. D. de administrat. tutor. et quid si tutor patruus pupilli, qui communem tarrim cum fratre suo inchoaverat, altius elevavit de bonis suis et pupilli, motus, quia vicinus invidus suam turrem illi oppositam altius elevaverat; an possit pupillus factus adultus, vel ejus hæres tales impensas repetere? Joan. Andr. in addition. ad Specul. tit. de iudic. §. 2. col. 8. ad fin. additionis magnæ referens questionem Pilei, dicit, quod tutor qui bona fide opus inchoatum à patre pupilli perfecit, non tenetur, cum pupilli honorem tueri debuerit, argumento l. cum plures, §. 2. D. de administrat. tutor. quod est notandum. Adverte etiam, quod tutor vel curator non tenetur conservare frumentum, vel vinum minoris, in tempus caristiae, sed potest vendere occurrenti, et communi pretio neque tenetur mittere in alium locum, l. fin. §. fin. et ibi Bart. C. de administrat. tutor. quod Salicetus ibi dicit cordi tenendum; et debet secundum eum tutor in rationibus suis ponere tempus venditionis, alias in ejus præjudicium inspiceretur tempus, quo plurimum illo mense vel anno valuit. Et an teneatur dare pecuniam minoris ad licitum quæstum? Vide Bart. et Paul. in l. Divus Severus, D. ad leg. Falcid. et vide l. tutor qui repertorium, §. si post depositionem, D. de administrat. tutor. debet etiam tutor facere quidquid potest, ne pupillus incidat in poenam contractus, vide Bald. in l. an tibi, C. de in litem dand. tutor. Et an teneatur tutor de fructibus percipiendis, et ita contra eum possit formari libellus, vide Bart. in l. si sine, §. Modestinus, D. de administrat. tutor. Et an imputetur tutori damnum contingens in re pignoriata? Vide l. Titium, §. Lucius, D. de administrat. tutor. et quam diligentiam teneatur præstare tutor, vide Gloss. in l. penult. D. de eo qui pro tutor. et ibi Nicol. de Neapol.

executioni contra bona pupilli, non contra sua. Item contractus cum pupillo sine tutoris auctoritate factus tenet in ejus commodum, sed non in ejus damnum; et tutor dans auctoritatem in talibus, faciat per se, non per mandatum vel litteram, aliàs nihil agit. Hoc dicit.

(1) *Demandar e defender.* Concordat cum l. *generaliter*, et l. *tutoris precipuum*, D. de administ. tutor. et l. *eum qui*, C. de procurat. et l. fin. in princ. C. de administ. tutor.

(2) *Cada uno dellos.* Concordat cum l. 1. et 2. C. si unus ex pluribus tutor. vel curat. et l. 5. §. 1. et l. *decreto*, §. fin. D. administ. tutor. Quid autem si omnes velint agere, vel conveniri? Glo. s. in dict. l. 1. dicit, quod possunt, et debent admitti. Salicetus ibi dicit, quod si agant omnes, admittuntur uno et eodem libello, non diversis, quia omnium interest ratione officii et communis periculi; si verò conveniuntur, distinguit, aut pupillus est conventus, et si omnes volunt, defensionem suscipere possunt, l. 1. §. *sufficit*, D. de administ. tutor. aut pupillus non convenitur, sed tutor nomine pupilli, et tunc illo invito alii non possunt defensionem suscipere, possunt tamen assistere causæ, ne colludatur; vide ibi per eum, qui respondet ad l. *ne implures*, D. de exercitor. Cyn. ibi, et Angel. et Bart. in dict. l. *decreto*, §. fin. volunt, quod ad petitionem adversarii, per dict. l. *ne implures*, judex eligat idonejorem, et alii poterunt assistere; et quælibet practica videtur bona.

(3) *Mayor de siete años.* Concordat cum l. 1. §. *sufficit*, D. de administ. tutor. ubi vide per Gloss. et Bart. Quid autem si sit adultus? Et tunc videtur notari differentia inter pupillum, et adultum, ut in adulto sit in electione volentis eum convenire, utrum conveniat adultum, vel curatorem: ita videtur probari in dict. l. 1. §. *in causis autem*, quam differentiam Glossa ibi reprobatur: quæ glossa secundum Jacob. de Aret. et Alberic. ibi, potest procedere, quando unus non habet meliorem notitiam facti, quam alius: sed si curator scit veritatem melius, non posset respondere adultus, neque è contrario; et isto casu practicer talis differentia inter pupillum et adultum.

(4) *En los bienes.* Concordat cum l. 2. D. de administ. tutor. et D. re judic. l. 4. §. *tutor quoque*, et l. 1. C. *quando ex fact. tutor.*

(5) *Otorgamiento de su guardador.* Concordat cum l. *obligari*, in princ. D. de auctor. tutor. et *Instit.* eod. in princ. De confessione verò in causa civili, vel criminali, vide l. *certum*, §. *in pupillo*, D. de confes. et in l. *clarum*, C. de auctorit. præst. et tenetur tutor, si non fuerit utiliter auctoratus, l. *si ad pupillum*, D. de auctor. tutor. et vide l. *eum qui*, et ibi Bald. C. de arbitr. tutel. Et an cum minor respondet de veritate, exigatur tutoris auctoritas vel curatoris? Vide Abb. n. cap. penult. col. 4. de jurament. column. et Bald. in dict. authent. *Sacramenta puerum*, ad fin. 5. column. C. si advers. vendit. et Bald. in l. 2. §. *quod observari*, column. 2. C. de juram. calum. Et an debeat ista auctoritas intervenire in venditione rerum minoris, quæ fit per creditores, vide Bald. in l. fin. C. si propter. public. pensat. ubi tenet, quod non; sed solum in causæ cognitione, et venditione citandus est.

(6) *A pro del moço.* Concordat cum dict. l. *obligari*, et *Instit.* de auctor. tutor. in princ. et sic claudicat hic contractus.

(7) *Non por mandadero, nin por carta.* Concordat cum §. fin. *Instit.* de auctor. tutor. et l. 4. §. fin. D. eod. ubi etiam probatur, quod verbis debet auctorare; quod intellige, ut per Bald. in l. *mandatum*, col. 1. C. de mandat. in actionibus expressis, secus in tacitis, et vide per eundem Bald. in l. *quæcumque*, et in l. *cum non solum*, §. *necessitate*, col. penult. C. de bonis, quæ liber. Et an possit interponi ex intervallo? Textus quod non, sed statim dicit esse interponendam, l. *obligari*, §. *tutor*, D. eod. et ibi etiam, quod non per epistolam; et ibi vide Bart. et Bald. in l. 1. C. si servus ex terno. Et de Prælato, an possit auctoritatem interponere ex intervallo? Vide per Abb. in cap. *adoceri*, col. fin. de rescript. et vide quæ notat idem Abb. in cap. *cum vos, de his, quæ fiunt à Prælat. sine consens. capituli*. Et quid de jussu, consilio, vel mandato, consensu, et decreto judicis, an interponantur ex intervallo? Adde Bald. in cap. *si quis miles, de feudo sine culpa non amit.* Et an dans consilium, videatur interponere auctoritatem suam, vide Abb. in cap. *dilecti, de arbitr.* col. 5. et 4. et vide in ista materia notabiliter per Socin. 1. vol. consil. 15. col. 5. et eod. vol. cons. 87. col. 1. et 2. et consil. 155. in princ. in 2. volum. et consil. 160. col. 5. et consil. 25. 4. vol. ubi multa notabilia in ista materia videbis.

LEY XVIII. Que los guardadores non deuen enagenar los bienes de los huerfanos (a).

Non deuen los guardadores dar, nin vender, nin enagenar ninguna de las cosas del huerfano, que sea rayz (1). Fuera de ende, si lo fiziere alguno por pagar las debdas (2) que ouiesse dexado el padre del huerfano, o por casar (3) alguna de las hermanas del moço, o por casamiento del mismo (4), o por otra razon derecha (5) que lo ouiesse de fazer, non lo pudiendo escusar (6) en ninguna manera. E aun estonce non lo puede fazer sin otorgamiento del Judgador: e el Juez le deve otorgar (b), si entendiere que tal enagenamiento se faze por alguna de las razones sobredichas. Pero non deve consentir que la casa que fue del padre, o del auuelo del huerfano, en que el nascio (7), se enagene en ninguna manera, podiendolo escusar. Otrosi non deuen vender, nin enagenar los sieruos (c) (8), que luengamente ouiesen estado en casa del padre, porque estos atales suelen ser prouechosos en la casa, e son sabidores de los bienes del finado; mas los otros que entendiessse que podrian ser dañosos, bien los puede vender, e el precio dellos deuelo meter en pro del huerfano.

(a) L. 2, tit. 7, lib. 3 del F. R.

(b) Véase la L. 60, tit. 18, P. 3, y nuestras notas á la misma.

(c) En quanto á esclavitud puede verse nuestra nota 1.ª á la L. 6, tit. 4 de esta Partida.

LEIX XVIII.—Non potest tutor rem pupilli immobilem, nisi ex necessaria causa debiti paterni, vel dotis sororis pupilli, aut ad ejus matrimonium copulandum, alienare; et tunc facit cum judicis decreto: nec aequaliter domum paternam, aut avitam distrahat, nec servos ab antiquo servientes. Hoc dicit.

(1) *Que sea rayz.* Vide D. de reb. cor. per totum, et C. de præd. minor. per totum, sic neque jus ad rem immobilem potest alienari sine decreto, ut in l. *si ad resolvendam*, et ibi Bald. C. de præd. minor. Gloss. et Doctor. in l. 1. C. si advers. transact. et vide quod per illum l. *si ad resolvendam*, dicit Joan. And. in addition. ad Specul. in rubr. de pact. Et quid si celatur actio competens ad rem immobilem, vel ad centum alternativè? Vide per Bart. et Ang. in l. *si sic*, §. *si quis ita*, in fin. D. de legat. 1. quod pendebit ex futuro eventu, de eo quod solvit debitor. Et quid si pupillus solum habeat possessionem? Vide Nicol. de Neapol. in l. *magis puto*, §. *si pupillus*, D. de reb. eorum.

(2) *Las debdas.* Adde l. 60. tit. 18. 5. Par. et l. 4. tit. 5. 3. Part. et quæ ibi dixi.

(3) *Casar.* Concordat cum l. *cum plures*, §. *cum tutor*, D. de administ. tutor. per quam hoc limitatur, ut intelligatur de sorore pupilli ex eodem patre nata, ubi Gloss. et Bart. ita tenent: tenet etiam Bald. in l. *neque mater*, in 2. lectur. C. de jure dot. ubi dicit, quod sororem sibi adhærentem per matrem non tenetur dotare: adde etiam Gloss. et ibi Salicet. in l. *non omni*, C. de administ. tutor. et bene facit l. *qui filium. ubi pupil. educ. deb.* et Gloss. in dict. §. *cum tutor*; et Doctores dicunt procedere, quando soror est inops, et sic velle videtur, quod si non sit soror ex eodem patre, licet sit soror ex parte matris, et talis soror sit inops, quod non tenetur frater illam dotare; quod etiam clarè firmat Azon. C. de administ. tutor. in summ. col. 4. vers. *item dotem*. Contra quod fortiter facit, quia teneretur talis sorori ad alimenta, l. *tutor secundum dignitatem*, §. *in solvendis*, D. de administ. tutor. l. 1. circa princ. D. de tutel. et ration. distr. Gloss. et Bart. in l. *si quis à liberis*, in princ. D. de liber. agnosc. Salicet. in l. 1. C. de alend. liber. Joan. de Imol. expressè loquens in sorore uterina in l. 1. col. 5. D. de solut. matrim. et confirmatur, quia etiam frater naturalis inops alendus est à fratre, authent. *licet*, C. de natural. liber. et valet argumentum, si tenetur alimentare, ergo et dotare, secundum Jacob. de Aret. Petr. et Cyn. et Bald. in dict. l. *neque mater*, aliàs incipit, *mater*, C. de jur. dot. unde videretur, quod te-

LEY XIX.—En que lugar deve ser criado el huerfano, e con quien.

Criarse deve el huerfano en aquel lugar, e con aquellas personas, que mando el padre (1), o el auuelo (a) en su testamento. E si por auenta, en el testamento de ninguno dellos non fuesse esto puesto, estonce el Juez del lugar deve catar con grand femencia, e escoger algund ome bueno, que ame la persona del huerfano (2), e el prouecho del; e que sea atal, que muriendo el moço, non aya derecho de heredar (3) lo suyo. Pero si ouiesse madre (4), que fuesse muger de buena fama bien le puede dar el hijo, que lo crie, e ella puede tener mientras mantouiere biudez, e non casare. Mas luego que casare (5), deuen sacar el huerfano de su poder, porque dixeron los Sabios, que la muger suele amar tanto (6) al nueuo murido, que non tan solamente le daría los bienes de sus hijos, mas aun, que consintiera en la muerte dellos, por fazer plazer a su marido.

(a) Véase nuestra nota 2.ª á la L. 3 de este mimo título.

LEX XIX.—Pupillus est alimentandus, ubi pater mandavit nutriendum, et si tacuit, faciat eum judex apud probum hominem ei ab intestato non successurum nutriri, aut apud matrem, dum casta sit, et non nupserit; sed si nupserit, auferatur ei, quia novi amore mariti præsumitur in mortem ejus consentire, ut succedat ei. Hoc dicit.

(1) *El padre.* Nonnumquam tamen à voluntate patris recedit Prætor, l. 1. in princ. D. ubi pupil. educar. deb. l. *Quintus Mutius*, D. de annis legat. et vide quod notat Bald. in l. 1. C. de confirm. tutor.

(2) *Del huerfano.* Adde l. fin. C. ubi pupil. educari deb. et l. *si disceptetur*, D. eod. ubi quod cavendum sit, ne puella collocetur apud eum, cujus pudicitia insidiatur. Et quærit Bald. in l. 1. D. eod. an si aliqua pupilla sit desponsata, et est apud sponsum, utrum Prætor debeat eam alibi facere educare; et respondet, quod aut pupilla est minor septem annis, et tunc sponsalia nihil operantur, si verò est major septem annis, et tunc, aut est legitime tradita sponso per patrem vel legitimas personas, et tunc non debet auferri sponso; si autem non esset ei tradita per patrem, vel alias legitimas personas, tunc non debet apud eum educari, præsertim si matrimonium non sit bene conveniens; et tandem conclusivè dicit, quod omnia ista remanent in pectore boni viri, hoc est, judicis; et tradit etiam Alexander. consil. 161. super 1. dubio, col. fin. 5. volum. et vide Chrysostom. super Matthæum, homil. 4. dicentem, quod hunc morem tenebat antiquitas, quod clericus in sponsorum domibus haberetur, vide per Bart. in disputat. sua incipiente, *quæritur utrum judex*.

(3) *De heredar.* Concordat cum dict. l. fin. et D. eod. l. 1. et l. penult. sic etiam dicit Bald. in cap. 1. *qualiter debet vassal. jur. domin. fidelitat.* quod domesticæ personæ successione dominorum sperantes suspectæ sunt, ne vitæ ejus insidiantur; quæ tamen suspicio purgatur per juramentum, ut notat Glossa ibi. Nota tamen, quod si ex aliis præsumptionibus contrariis tolleretur ista suspicio, posset judex decernere, pupillum educandum apud eum, qui ejusproximus successor sit; ut tradit Socin. consil. 195. circa primum quæsitum, in 2. volum.

(4) *Madre.* Nam educatio pupillorum nulli magis, quam matri committenda est, ut hic, et l. 1. C. ubi pupil. educari debeat.

(5) *Que casare.* Adde dict. l. 1. et tunc tam ipsa, quam vitricus repelluntur ab educatione: quod Baldus in l. *omnem*, C. ad Tertul. intelligit, si apud magis idoneum pupillus possit alimentari, non aliàs; nam ubi pupillus educetur, in arbitrio judicis est, et allegat in authent. *de nupt.* cap. *ejusdem quoque Principis*, collat. 4. et idem vult Alberic. in dict. l. 1. in fin. quod etiam si mater superinduxit vitricum, si tamen cessat omnis suspicio, ut quia non est successura pupillo, quia habet substitutum, et est honestæ vitæ, et vitricus similiter, quod tunc ali possit penes matrem; in dubio tamen suspecta est, et repellitur.

(6) *Amar tanto.* Adde supra eod. l. 4. et quæ ibi dixi, et vide, quæ notabiliter dicit Bald. in l. 1. col. fin. vers. *ultimò quæritur*, C. de

neatur eam dotare usque ad condignam quantitatem, ex qua possit alimentari; quidquid enim ex causa præcipitur, vel permittitur, sive ob causam, debet secundum illam causam moderari, l. *Lucius*, D. de exercit. Idem etiam, quod mater, quæ tenetur ad alimenta filie, tenetur illam dotare patre inopi existenti, tenet Bart. post Cyn. et tenet etiam Bald. in authent. *res quæ*, C. communia de legat. unde etiam sicut pater naturalis tenetur alere filiam inopem, ita tenetur eam dotare: et l. *uzorum*, §. *parter naturalis*, D. de legat. 5. debet intelligi in filia naturali, quæ non est inops, vel quæ ex honesto exercitio posset sibi dotem constituere, aliàs pater tenetur eam dotare, secundum Bald. in dict. l. *mater*, de quo vide, quæ notat Bald. novel. in tractat. *de dote*, fol. 12. col. 4. in 16. speciali; Joan. de Imol. tamen in l. 1. D. solut. matrim. col. 5. dicit, quod non videtur bona æquiparatio dotis ad alimenta, cum facilius præstentur alimenta, quæ minutatim præstantur, quam dos, quæ in magna quantitate præstatur; et adducit de patri naturali, qui licet teneatur alere filiam, non tamen dotare, ut in dict. §. *pater naturalis*, et quod licet filius teneatur alere matrem, et etiam sororem uterinam, ut in dict. l. *si quis à liberis*, tamen non tenetur dotare, ut in dict. §. *cum tutor*. Illam etiam æquiparationem dotis ad alimenta impugnat Alexander. in dict. l. 1. col. 6. D. solut. matrim. Angelus etiam in l. *à filia*, in princ. D. ad Trebell. impugnat dictam æquiparationem, et dicit in terminis, quod frater non tenetur dotare sororem uterinam, licet inopem: et ista videtur magis communis conclusio, saltem in fratre respectu sororis uterinæ, prout latè tradit Jason. in dict. l. 1. col. 7. licet in matre et patre naturali Alexander ibi dicat, quod tolerabile putat, quod tenetur dotare dote, quæ ad alimenta sufficit, et non ultra. Lex ista Partitarum non se limitat ad sororem ex patre, sed indistinctè loquitur, unde fortè sororem inopem licet uterinam, tantum frater per istam legem tenebitur dotare usque ad condignam quantitatem, ex qua possit alimentari: et ad dictum §. *cum tutor*, respondetur, quod limitetur in tali sorori inopi, vel quod intelligatur de dote, quæ excederet condignam quantitatem usque ad alimenta; et ista videtur opinio æqua et juridica propter auctoritatem Bart. et Baldi et sequacium, qui utuntur isto argumento de alimentis ad dotem: non tamen caret scrupulo, ideo ut latius cogita, et si velis tenere hoc, fortè esset limitandum, ut quando frater invitus isto casu cogereatur ad dotandum sororem, mortua sorore, deo redeat ad fratrem juxta ea quæ notat Bald. in l. *eam quam*, col. 10. C. de fideicom. et Bald. novel. ubi suprâ: potest etiam responderi ad dictum §. *cum tutor*, cum dicit, ex eodem patre natam, quod ideo ita posuit, quia officium paternum, et non maternum est dotare filiam, l. *capite trigesimo*, D. de ritu nupt. l. 8. tit. 11. 4. Part. unde cum detur casus, quod mater dives teneatur, ut suprâ dixi, idem esset dicendum in fratre uterino. Et adde ad is am legem, quod frater etiam clericus tenetur dotare sororem ex eodem patre natam, si ipsa non habet unde dotetur, secundum Anton. et Abb. in cap. *pervenit, de arbitr.* ubi et plus vult Abb. quod clericus cum bona conscientia potest dotare sororem, vel consanguineam inopem de redditibus beneficii, vel ecclesiæ.

(4) *Del mismo.* Concordat cum l. *lex quæ tutores*, C. de administ. tutor. cum gloss. ibi super verbo *vel in dotem*; et vide quod notat Bart. et Joan. de Imol. in l. *si ante nuptias*, D. solut. matrim. et Bart. in l. *præmia*, C. de præd. minor. et quæ notat Bald. in l. 1. C. si advers. dot. et in l. *nulla*, C. de jure dot. et Bart. in l. *si constante*, in princ. col. 15. D. solut. matrim.

(5) *Derecha.* Casus alios ponit Gloss. in l. *ob æs*, C. de præd. minor. et alium casum, scilicet propter utilitatem minoris posuit l. 4. tit. 5. Part. 5. et ibi dixi. Alium casum ponit Bald. novell. in tract. *de dot.* fol. 23. col. 5. in 61. speciali; quando scilicet minor alienaret ad redimendum à captivitate personam conjunctam in casu authent. *si captivi*, et in corpore unde sumitur, C. de Episc. et Cleric. et l. 6. tit. 7. suprâ, ead. Part. et adde alios casus per Azon. C. de administ. tutor. in summa, col. fin.

(6) *Escusar.* Debet ergò fieri causa cognita, ut in l. *magis puto*, §. *non possim*, D. de reb. eor. et dict. l. *ob æs*, C. eod. et tradit magistratiter Speculat. tit. *de empt. et vendit.* §. *nunc dicendum restat*, vers. *hoc quoque*.

(7) *Nascio.* Concordat cum l. *lex quæ tutores*, C. de administ. tutor.

(8) *Los sieruos.* Concordat cum dict. l. *lex quæ tutores*, vers. *ante omnia*.